אלא מעלה הכי נמי מעלה אמר רב שימי בר אשי אף אנן נמי תנינא טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה אין בקדשים לא אמאי טהור הוא אלא מעלה ה"נ מעלה אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא והבשר לרבות את העצים ולבונה עצים ולבונה בני איטמויי נינהו אלא מעלה הכא נמי מעלה:

מתני' אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים בשעורים בכוסמין ובשיפון ובשיבולת שועל ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות התודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצא בהן עשאן למכור בשוק יוצאין בהן:

גמ' תנא כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין כוסמין גולבא שיפון דישרא שיבולת שועל שבילי תעלא הני אין אורז ודוחן לא מנהני מילי אמר רבי שמעון בן לקיש וכן תנא דבי רבי ישמעאל וכן תנא דבי ר' אליעזר בן יעקב אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון מתניתין דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת דתניא רבי יוחנן בן נורי אוסר באורז ודוחן מפני שקרוב להחמיץ איבעיא להו שקרוב להחמיץ דקדים ומחמיץ או דילמא קרוב להחמיץ הוי חמץ גמור לא הוי תא שמע דתניא אמר רבי יוחנן בן נורי אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח וכן היה רבי יוחנן בן נורי אומר קרמית חייבת בחלה מאי קרמית אמר אביי שיצניתא מאי שיצניתא אמר רב פפא שיצניתא דמשתכחא ביני כלניתא אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת יתיב רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע קמיה דרב אידי בר אבין ויתיב רב אידי בר אבין וקא מנמנם א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא מאי טעמא דריש לקיש א"ל דאמר קרא לא תאכל עליו חמץ [וגו'] דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו במצה חייבין על חימוצו כרת והא הואיל ואין אדם יוצא בה ידי חובתו דהויא ליה מצה עשירה אין חייבין על חימוצה כרת איתיביה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא המחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח והא הכא דאין אדם יוצא ידי חובתו במצה וחייבין על חימוצו כרת איתער בהו רב אידי בר אבין אמר להו דרדקי היינו טעמא דריש לקיש משום דהוו להו מי פירות ומי

רש"י

אלא מעלה. בעלמא הוא מדרבנן שתהא חיותן בכלי ואסמכוה רבנן אקרא: **הכא נמי מעלה.** בעלמא הוא דאין זריעה לתרומה ואסורין מלאכול: **חגיגה.** דעבוד רבנן[ב] מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא: **בקדשים לא.** אם טומאה דבת כפרה היא כגון זב וזבה ויולדת: **והבשר.** כל טהור יאכל וגו' וי"ו יתירה לרבות עצים ולבונה של קודש לטומאה וקאי אדלעיל והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והבשר: **איטמויי נינהו.** בתמיה. האי לאו אוכל נינהו: **מתני' אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו.** משום חובת מצה בלילה ראשונה שהוא מחוייב לאכול מצה כדכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: **שיבולת שועל.** אביינ"א שיבולת שלה עשוי כזנב שועל: **שיפון.** שיגל"א: **יוצאין בדמאי.** תבואה הנלקחת מעם הארץ והיא נקראת דמאי ספק עישרה ספק לא עישרה וחייבו חכמים להפריש מעשרותיה מספק ואם אכל מצה ממנה ולא הפריש מעשר ממנה יצא: **ובמעשר ראשון.** של לויים: **שנטלה תרומתו.** תרומת מעשר לכהן ומכאן ואילך המעשר מותר לזרים: **והכהנים בחלה ובתרומה.** אבל ישראל בתרומה לא כדיליף לקמן (ע"ב) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות מי שאינו מוזהר על חימוצו אלא משום חמץ אתה יוצא בו ידי חובת מצה יצא זה שאסור מחמת איסור אחר: **ולא במעשר שני.** חוץ לירושלים: **עשאן לעצמו.** לחם תודה ונזיר: **אין יוצא בהן.** ואפילו לא שחט הזבח עליהן ולא קרא שם עליהן אלא שעשאן לדעת כן וטעמא מפרש בגמ' (לח.): **למכור בשוק.** לצורכי לחמי תודה ונזירות יוצא בהן אם לא מכר להן וטעמא מפרש בגמרא (לח:): **גמ' מין חיטין.** לענין תרומה דאין תורמין ממין על שאינו מינו ותורמין חיטין על כוסמין: **דישרא.** שיגל"א: **גולבי.** איספילט"א בלע"ז: **שבילי תעלא.** אביינ"א. תעלא תרגום של שועל[ז]: **דברים הבאין לידי חימוץ אדם יוצא בהן.** משום מצה אם עשאן מצה: אורז ודוחן אין עושין חמץ ואם מחמיצין אותן מסריחין: **אוסר באורז ודוחן.** לאכול הימנו תבשיל בפסח. יש מפרשים למנחות משום דכל המנחות באות מצה ושיבוש הוא דאין מנחה באה אלא חטים דכתיב (שמות כט) סולת חטים תעשה אותם חוץ ממנחת העומר שאינה באה אלא שעורין [וכן] מנחת סוטה ופשיטא דדוחן לא ומאן פליג עליה דרבי יוחנן בהא ומי מתיר: **שקרוב לחימוץ.** אלמא בא לידי חימוץ ולדידיה יוצאין בו משום מצה: **חמץ גמור לא הוי.** ונפקא מינה דאין ענוש כרת ואם אכלו בשוגג אין מביא קרבן: **קרמית.** מפרש לקמיה: **חייבת בחלה.** דמין דגן הוי ואע"ג דמלת לחם כתיב בה וגמר לחם לחם מלחם עוני במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף ע:) אורז[א] נמי לחם הוא: **שילניתא.** קלא שקורין ניל"א בלע"ז עגול הוא כעין דוחן ושחור. לישנא אחרינא שמעתי אשדרניל"א וגמלא בשיפון: **כלניתא.** מק' בלע"ז: **ביין ובשמן.** דלא נתן בה מים: **אין חייבין על חימוצו כרת.** דמי פירות אין מחמיצין כדלקמן (ע"ב): **מצה עשירה.** ורחמנא אמר לחם עוני (דברים טז): **המחהו וגמעו.** משום לחם דמין דגן קאי ואשמעינן דגמיעה כאכילה לחייבו: **המחהו.** דישטנפרי"ר בלע"ז. שהמחהו במים: **אין אדם יוצא בה ידי חובתו.** דלאו דרך אכילה קאכיל ליה: דמאי

תוספות

כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין. רש"י פירש לענין דאין תורמין ממין על שאין מינו ור"י אומר דבמנחות בפרק ר' ישמעאל (דף ע.) מוכח בהדיא דברייתא לענין חלה מיתני' יש מקשין דתנן במסכת חלה (פ"ד מ"ב) החיטה אינה מצטרפת עם הכל חוץ מן הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין אלמא כוסמין בהדי שעורין שפיר דמי ואומר ר"י דכוסמין מין חיטין כלומר אף מין חיטין וכל שכן מין שעורין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין ולא מין חטין והא דתניא התם בריש המסכת חמשה דברים חייבין בחלה החיטין והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה אומר ר"י דמשני בירושלמי כאן בנשוך וכאן בבלול פי' נשוך שכל אחת ואחת נעשה עיסה בפני עצמה ואחר כן נשכו ונתחברו יחד התם ודאי אין מצטרפין כולם אלא כמו שמפורשין בבלול שכל הקמחים נילושים יחד ועשו מהן עיסה בההיא כולם מצטרפים דחשבינן כולם כאחד: ומי

רבינו חננאל

אלא מעלה עשו בהן, דאע"ג דהן בכלי והן בתוך המעין נקראים חיים, וכי האי גונא בחולין לא מיטמאו, דכתיב אך מעין ובור מקוה מים יהא טהור, והכא במי חטאת כיון שהן בכלי מיטמאין ואין חבורן במעין [א] מטהרן. הנה מעלה. רב שימי אמר מהא טבל ועלה אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה [ג], אמאי בעי הערב שמש והא טהור הוא, אלא מעלה. רב אשי אמר מהא, והבשר לרבות עצים ולבונה, עצים ולבונה בני קבולי טומאה נינהו, אלא מעלה עשו, הכא נמי מעלה עשו. מתני' **אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים בשעורים כו'.** הני אין אבל אורז ודוחן אם יעשה מהן מצה אינו יוצא בהן ידי מצה מדאורייתא, מנא לן. ופשטינן ליה מהאי קרא, לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וגו', דברים שיתכן לבוא לידי חימוץ אותם הזהירה תורה שלא תניחם להחמיץ אלא תאכלם מצה, אבל אילו שאין באים לידי

רבינו חננאל (המשך)

חימוץ לעולם אלא לידי סרחון, גם אם תאכלם מצה איננה חשובה מצה. ואוקימנא למתני' דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר אורז מין (דוחן) [דגן] הוא, קמ"ל דלאו דגן הוא, ומה שאמר ר' יוחנן בן נורי כי אורז קרוב להחמיץ, פשטנא שמחמיץ היא, כלומר במהרה מרקתי שחייבין על חימוצו כרת. קרמית עשב כדאמרינן קודמי דאגמא. אמר ריש לקיש עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת. קס"ד משום דהוה מצה עשירה, ואותבינן עליה המחהו וגמעו פירוש אם המחה לככר במשקה [ביין שמן ודבש] וגמעו, אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה היא אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, דכיון שפתתו כמין שתיתא יצא מתורת לחם. והא הכא בזה הפת המחוי אין יוצא בה ידי חובתו בפסח וחייבין על חימוצו כרת. ושנינן לא תימא משום דהויא מצה עשירה, אלא משום דנילושה במי פירות ומי פירות אין מחמיצין. ירושלמי אין לשין מצה במשקין, אבל מקטפין אותה במשקין. אמר רבי עקיבא מעשה שהייתי עם רבי אליעזר ורבי יהושע בספינה ולשתי מצתם במשקין. אין לשין בחמין מפני שחולטין ולא בפושרין מפני שהן מחמיצין.

עין משפט נר מצוה

קיב א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' ד סמג לאוין רסד:
קיג ב מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ג סמג לאוין רנו:
קיד ג מיי' פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ח:
קטו ד מיי' פ"ה מהל' חו"מ הל' א ופ"ו הלכה ד סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סי' תנג סעיף א:
קטז ה מיי' שם ופ"ו מהל' ביכורים הלכה ג טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' שכד סעיף א:
קיז ו ז מיי' פ"ה מהל' חו"מ הל' ב ופ"ו הלכה ה סמג לאוין עט טוש"ע א"ח סימן תסג סעיף א:
ח [מיי' פ"א מהל' חמץ ומצה הל' א]:

תורה אור השלם

1. וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר: ויקרא ז יט
2. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג

לעזי רש"י

אביינ"א. שיבולת-שועל.
שייגל"א. שיפון.
אישפילט"א. כוסמת.
אביינ"א. שיבולת-שועל.
נייל"א. קצח (צמח).
אישדרניל"א. עשב בר הצומח בשדות שיפון.
מק' [מ"ק]. פרג.
דישטנפרי"ר. להשרות.

מסורת הש"ס

א) נדה עא: יבמות עד: [נגעים פי"ד מ"ג], ב) [עי' תוס' לעיל יט. ד"ה אלמא ויותר מבואר בתוס' חגיגה כג: ד"ה והא], ג) חולין לו: [לעיל כד: ע"ש זבחים לד. מו:], ד) [ע"ע תוספות זבחים לד. ד"ה ואפ"ה ותוס' מנחות כח. ד"ה יצאו], ה) מנחות ע., ו) [עי' בפירש"י דהכא ד"ה מין חיטין וכו' ועי' בפרש"י מנחות דף ע. ד"ה כוסמין], ז) [מנחות ע:], ח) [ברכות לז. לקמן קיד:], ט) [תוספתא דחלה ריש פרק א'], י) גם זה שם, כ) חולין קכ., ל) [עיין פרש"י שבת קמה:], מ) בכ"י: רחמנא, נ) [שופטים טו],

גליון הש"ס

גמרא אלא מעלה. עיין משנה למלך פי"ג הלכה ח מהלכות פסולי המוקדשין:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה חייבת בחלה וכו' אורז נמי לחם הוא. נ"ל קרמית נמי לחם הוא:

מוסף רש"י

והבשר לרבות את העצים ולבונה. והבשר יתירה הוא דהא רישיה דקרא בבשר משתעי, לרבות עצים ולבונה לקבל טומאת אוכלין (חולין לו:) לטומאת עצמן, דחיבת הקודש מכשרתם לשוייהו אוכלא ואע"ג דהני לאו בני אכילה נינהו (זבחים לד.) דעצי המערכה מקבלים טומאה, מדרבנן היא משום חיבת הקודש וקרא אסמכתא בעלמא דהא עצים בעלמא לא מקבלי טומאה (מנחות כא. וקב: וחולין לג.). **כוסמין** מין חיטין. לענין חלה איצטריך, כדאמרינן במסכת חלה החיטין אין מצטרפין עם הכל חוץ מן הכוסמין, השעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין (מנחות ע.). **דרדקי.** בחורים שלא הגיעו לפרקא (שבת קמה:).

א) פי' רבינו כאן הוא כפי' תוס' לעיל לד ע"ב ד"ה ותמן והו"ק. ג) מלשון רבינו נראה דגי' אחרת היה לו כד' הגמ' כאן דהראיה היא מתרומה עצמה דעשה בה התורה מעלה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones